

L'escola pot ser, fins i tot, educativa:

Què s'ensenya realment a una escola?

L'anomenat "currículum ocult" és allò que realment s'ensenya a l'escola, o si voleu, allò que realment s'aprèn. Es contraposa al currículum explícit que és un llistat del que s'hauria d'aprendre. Així mentre tothom creu que l'escola ensenya a llegir, escriure, el funcionament del medi físic i social, l'expressió plàstica i la solidaritat, per exemple, el que realment s'aprèn són coses com ara "cal obeir", "millor callar que parlar", "els mestres saben millor que jo el que em convé", "si és avorrit és important" o "cal obtenir l'aprovació dels mestres".

Diuen que hi ha una crisi educativa però jo crec que no és cert. El currículum ocult es realitza de forma eficaç i sistemàtica. En tot cas hi ha dificultats per concretar el currículum explícit o per saber si ho fem bé o no. L'ocult, en canvi, pel fet que tots hi estem d'acord i que no el programem, té un alt grau d'acompliment.

Per què té tant d'èxit aquest currículum ocult? Perquè en contra del que tothom diu, és el que realment interessa. Convé que les noves generacions rebin els aprenentatges socials de cohesió social que ens han permès sobreviure com a grup i aquests no són altres que la conformitat, la submissió a l'autoritat i la valoració de la tradició. (Per això els models tradicionals perduren en educació)

Quines són les finalitats de l'escola?

Crec sincerament que les dues úniques finalitats reals de l'escola actual són les de guardar els joves mentre els pares treballen i seleccionar-los de cares a la seva orientació professional futura.

Sé que hi ha un gran debat sobre la reforma de l'ensenyament però crec que la seva importància és relativa. El que no canviarà ni pot canviar és que els nois i noies hauran d'estar custodiats durant el dia i que en acabar se'ls haurà de donar alguna mena de certificació que els permeti o no accedir a determinats nivells de promoció. La resta, o sigui el que faran durant aquest temps i els criteris de classificació són irrellevants. El sistema social és prou segur com per fer la selecció amb criteris d'estatus i categoria social. Per això les classes dirigents es nodreixen sempre dels mateixos estrats socials/educatius.

Si en voleu una prova del que dic, només heu de pensar en quines són les situacions escolars que almenen a la societat. La mala qualitat ens preocupa, els nivells baixos ens molesten, la indisciplina ens interpel·la però una vaga de professors és insuportable.

Què podria ensenyar l'escola?

L'escola podria aportar valors renovadors de la societat. En realitat els objectius del primer nivell de concreció de la llei actual són altament educatius. Són ideals que no es duen a terme. Els escrivim per mantenir una bona consciència però en realitat no interessen a ningú. No s'entendria sinó el desplegament del segon i el tercer nivell de concreció. Seria com si algú proposés d'aprendre a ser espontani i obligués a fer-ho seguint unes passes determinades. El procediment és contrari a l'objectiu. Dividir el currículum en àrees aïllades i fer treballar uns continguts estàndard de forma individual per aprovar exàmens és contrari a l'objectiu de formar ciutadans solidaris, responsables i autònoms. Ara bé, el fet de que ho fem així cal atribuir-lo a la tradició i la rutina social.

L'escola podria canviar aquesta dinàmica però la iniciativa hauria de sortir del professorat, de l'administració o de la societat. (O de la combinació d'alguns o tots aquests factors.)

El professorat ho podria fer amb una consciència de la seva funció social diferent. Hauria de desplegar una dinàmica d'autocrítica i autoformació per impulsar aquests canvis. Això va passar a la dècada dels 70 quan la societat estava receptiva a una nova funció de l'escola. En aquells moments, l'escola pública anava per davant la societat marcant uns valors i una manera d'entendre l'ensenyament compromesa amb el canvi social. Poc a poc la dinàmica innovadora va ser fagocitada per l'administració que ha acabat ofegant l'energia de canvi. Actualment l'escola va pel darrera de la societat. Amb prou feina l'atrapa.

Si el canvi hagués de venir de l'administració seria a través d'una llei com la LOGSE, impecable en els seus plantejaments però que ningú se la va creure. No es va apostar pels canvis d'infraestructura i de pressupost que requeria la llei i el resultat el tenim a la vista. Vi nou en botes vells,.... Una idea innovadora aplicada amb els mitjans tradicionals,...

Una escola innovadora implicaria sempre el compromís personal de la majoria dels professionals que hi treballen. Haurien de prendre's seriosament allò que volen transmetre. Si volem alumnes responsables i autònoms a l'hora d'aprendre hem de començar nosaltres donant exemple i llençant-nos davant els nostres alumnes i la societat a aprendre a ensenyar d'una nova manera. Amb aquest compromís aconseguiríem la força del modelatge i l'exemple.

Quines podrien ser les finalitats de l'escola?

La nostra escola podria ser un lloc de desvetllament i creativitat. Un espai de realització personal i de socialització compromesa. Hauríem d'apostar per noves formes d'organització escolar més obertes i lliures. Cal trencar la idea del lloc de guarda per convertir-lo en el lloc de promoció. Aquí s'estimula als alumnes a ser el que volen i poden ser mentre se'ls ensenya a triar amb responsabilitat. No hi ha tasques obligatòries per a tothom ni control estricte dels processos. Hi ha una enorme confiança en el potencial humà i en el desig d'aprendre que tots portem dins. Els mestres en seriem exemples que practicaríem amb els nostres propis reptes. El moviment de l'escola nova de la primera meitat del segle passat ens ofereix encara una font inesgotable d'idees i possibilitats. Freinet, Milani, Montessori, Institución Libre de Enseñanza,... són models que poden perfectament ser recuperats i adaptats a la situació actual. Per altra banda l'escola també podria tenir com a finalitat la democratització de l'educació entenent que l'objectiu últim de l'educació obligatòria no és classificar els alumnes en funció del seu rendiment (que sol coincidir amb el seu estrat social) sinó valorar tothom per igual independentment de les limitacions, mancances, hàndicaps, actituds i aptituds que tingui. L'únic criteri d'avaluació hauria de ser l'esforç i el procés d'aprenentatge i en cap cas els resultats. Tots alumnes que progressessin tant com poguessin haurien d'obtenir el mateix reconeixement independentment del que haguessin après.